

"להיות זקן, להיות אישה בעזה - איך נראים החיים היום בעזה?" עמירה הס, עיתון "הארץ", 6.7.2025

הקדמה

ברוכות הבאות ל"עיניים על עזה", ההתכנסות היומית שלנו שהיא חיבור של מחאה ולמידה. היום אנחנו מארחות את עמירה הס, עיתונאית, פובליציסטית ואקטיביסטית שמסקרת את הרשות הפלסטינית והחברה הפלסטינית עבור עיתון הארץ בין השאר. היא גם גרה בעזה משנת 1993 עד 1997, והמשיכה לבקר באופן קבוע כל עוד זה היה אפשרי, ועד היום יש לה הרבה קשרים וחברים בעזה. כותרתה של ההרצאה "להיות אישה להיות זקן בעזה - איך נראים החיים היום בעזה?". תודה רבה אמירה שהצטרפת אלינו.

הרצאה

תודה איילת, תודה לכולכם שבאתם. רק הערה, אני לא מסקרת את הרשות. אני מסקרת את הכיבוש הישראלי דרך החיים של הפלסטינים תחת הכיבוש הישראלי. אין לי פה מצגות ואין לי צילומי לוויין. מה שאני מבקשת מכם זה להצטייד ולהיעזר בדמיון שלכם או בידע שלכם ושלכן כבנות ונכדות וכבנים ונכדים, בזמן שאני מנסה לתווך מציאות כפי שאני שומעת עליה מהחברים שלי והחברות שלי. לפני כחודשיים מתה אימו בת ה-85 של אחד מחבריי בעזה. אז המוות הוא לא טרגדיה בגיל כזה. אני הכרתי אותה, אהבתי אותה. החיבוקים שלה והליטופים שלה הרגישו חיבוקים וליטופים של אמא. בשנים האחרונות היא התקשתה ללכת ואיבדה את הראייה שלה. אבל תמיד הרגשתי שהיא מסתכלת על העולם בסקרנות ובאיזשהו חיוך יודע, של מי שעברה גירוש מהכפר שלה בגיל שמונה ובנתה חיים למרות זאת. ומי שלא ידעה קרוא-וכתוב ועבדה כל חייה כדי שהילדים שלה ואחר כך הנכדים שלה יצאו כולם מלומדים ובתוספת. היא כמו כן אף פעם לא התלוננה על כאבים על-אף שהיא סבלה מכאבים למיניהם. אז המלחמה מצאה אותה בגיל 84-85 משהו כזה. כמו כולם מתחילת המלחמה המשפחה עקרה כמה פעמים מבית אחד שהיה באזור פתוח יחסית לבית הקודם של המשפחה במחנה הפליטים שאטי, משם תחת ההפצצות לבית ספר במרכז הרצועה, משם תחת ההפצצות לבית ברפיח, ומשם לאוהל באל-מוואסי. ובכל פעם הדאגה איך להעביר אותה שלא תסבול, איך לשאת אותה, איפה לשים אותה, הייתה בעדיפות ראשונה. הרי היא לא יכולה ללכת ברגל אפילו לא 500 מטר. כיסא הגלגלים גם לא עובר במה שהיה כביש, מרוב הפצצות הפך קרעי אספלט או חול. אז תמיד היה צריך לשאת אותה, אם אי אפשר היה להגיע למכונית או לעגלה ממש ליד המקום שממנו הם יצאו. ובכל מקום חדש היה צריך לאלתר מיטה שהיא תוכל לעלות עליה, ובכל מקום חדש התברר שאין מספיק תרופות למחלות הכרוניות. קחו אותה ותכפילו בעשרות אלפים של מצבים דומים.

החבר הזה שלי שיתף אותי ממש לפרטי פרטים בשתי הדאגות שהכי הטרידו אותו. קודם, בבית הספר שבו הם מצאו מקלט, 800 אנשים היו מחכים בתור לבית שימוש אחד. הוא נתן לי תיאורים גרפיים שלא אשתף פה. הוא היה צריך למצוא פתרונות כדי לחסוך מאמא שלו את העינוי הזה. בלילה היה קשה לה לרדת מהמיטה, צריך היה למצוא לה חיתולים. ואלו אזלו או התייבשו הרבה יותר מהר מחיתולים לתינוקות. זה הרבה יותר הכביד מאשר העדר של חיתולים לתינוקות. היה צריך לדאוג שתשתה מספיק. אני יודעת מאחרים שמה שקרה הוא שזקנים שתו פחות, ממילא מים ראויים לשתייה הם קשים להשגה. ומהצד השני הם התאפקו ולא עשו צרכיהם כמה ימים ואפילו יותר רק כדי לחסוך מעצמם את ההמתנה לבית שימוש יחיד, או לפתור את עצמם מהציאה בלילה מהאוהל לתא שירותים ציבוריים בקצה שורת האוהלים. הם מתו מהצירוף של התייבשות והרעלה פנימית. 3% מאוכלוסיית הרצועה לפני המלחמה היו מבוגרים מעל גיל 65, כלומר כ-70,000 אנשים. ברור שלא כולם במצב קשה כמו של אמא של חברי. נאמר שרק חצי אחוז, 12,000 אנשים. אבל הנה, מבינה אני מכירה עוד ארבע נשים וגבר אחד, הורים של חברות וחברים שלי, שכולם מתו במהלך המלחמה, לא מהפצצות אלא מכל הסיבות שאפשר לדמיין מהתיאור ש[נתתי] פה: מישור מצירוף של סרטן ושברון לב, אחרת מלחץ דם ושברון לב, אחר שכבר היה אחרי שבץ מוחי. כולם מעל 85. ארבעה מהם מגורשים מ-1948. שוב, הטרגדיה היא לא במוות עצמו, אלא באכזריות שלה נחשפו בשנה וחצי האחרונה. אני לא אשכח את הפנים של אחת מהן שמתה לפני חודש בסרטון אחד שקיבלתי. האזור במחנה ג'בליה הופצץ איפה שהיא גרה, ושתי שכנות קרובות תפסו אותה והחזיקו אותה כמעט באוויר כדי לברוח בתוך האבק והאפר. זו הייתה אישה חזקה מאוד, אבל את הבהלה אי אפשר היה להחמיץ.

החבר הראשון שסיפרתי עליו הצליח לצאת מהרצועה עם אשתו וילדיו כמה חודשים לפני כן. אימו והאחים שלו חזרו לבית בשאטי, שזה היה ממש פלא גדול. הבית נשאר חצי שלם, אז הם יכלו לחזור. וזו הייתה הקלה גדולה, בעיקר כי הם יכלו להבטיח שירותים ומקלחת לאמא שלו. התקשרתי לנחם אותו אחרי שידעתי שהיא הלכה לעולמה, והוא אמר את מה שציפיתי שהוא יגיד. עם כל הכאב הגעגוע הוא חש הקלה. הפעם הוא לא דיבר על המים ועל בית השימוש. הוא אמר שאחד הפחדים הגדולים שלו זה שכשהצבא ייתן הוראת גירוש נוספת - בלשון המכובסת של הצבא ושל התקשורת הישראלית: פינוי, או הנעה, או שינוע - ובתוך כל המהומה והבהלה ישכחו לקחת את האמא, או לא יהיה איך לסחוב אותה, והיא תישאר לבדה ותגוע בין ההפצצות בלי יכולת לזוז ולדאוג לעצמה, גם אם היא לא תפגע בהפצצה.

גם על הקשיים הכפולים והמכופלים של נשים מדברים פחות בפומבי בייחוד מכיוון שמדובר בחברה פטריארכלית ושמרנית. אני אתחיל בנראה לעין. רוב הנשים עובדות במצב הזה פי שבע כשהן מנקות כשהן מבשלות כשהן קונות בשוק.

כלומר מה שהן עושות ברגיל רק פי שבע, כי הכל לוקח עכשיו יותר זמן וכוח, וכשאין כוח, נדרש המון אלתורים. בשביל חברה אחת שלי, שאלתי אותה מה את עושה היום? היא עושה פול. לא מקופסאות, אלא איכשהו הם היו צריכים למצוא את המים בשביל להשרות את הפול ואז לבשל. אין גז, אז לבשל על מה שכל אחד אלתר, סוג של תנור או משהו להבעיר אש. ואז צריך היה למצוא את העץ, להבטיח שאפשר יהיה להדליק וכול'. אני לא חושבת שהמלחמה גרמה לגברים להשתתף הרבה יותר בעבודות הבית או האוהל, אם כי כמובן להביא מים נקיים מנקודת טיהור של מי-תהום מלוחים, או להביא חבילת מזון ממרכזי הסיוע הקטלניים, זו משרה מלאה וקטלנית שהגברים והילדים שותפים לה.

אבל הנה כמה דברים בסיסיים שממש לא מדברים עליהם. כל הנשים הפלסטיניות בעזה חייבות וגם רוצות לעטוף את כל גופן וראשן כשהן במרחב הציבורי. בבית הן יכולות ללכת בשורטס ובשיער גלוי אבל בעזה אין היום מרחב פרטי. מהאוהל שכל אחד יכול להציץ בו ועד לדירה החצי הרוסה שמתקבצים בה 20 בני המשפחה המורחבת. לכן נשים לא מורידות את שכבות הבגדים שעליהן. דמיינו את החום בעזה, את הלחות, את המחסור במים ובמקומות רחצה. לא פלא שהתפתחו אצלן מחלות עור שקשה לדמיין. כל מה שציינתי בהקשר למבוגרים ובתי השימוש והרחצה נכון גם לגבי נשים. הן מתאפקות בעשיית הצרכים יותר מגברים. אחד מהדברים שהיו חסרים מההתחלה הם תחבושות הגייניות. תארו לכם את הסבל שלהן בתקופת הוסת, כשבנוסף לכול הן לא יכלו להתקלח, אם מכיוון שאין מקלחת באוהל או שאין מים, או שניהם. אנחנו מדברים על רחובות שהביוז זורם בהם, זבל שנערם, ומעליו עננים של ברחשים וזבובים. הגברים והילדים יכולים לטבול חצי ערומים בים. הנשים והבנות לא. אני יודעת על דלקות שהתפתחו ושמען הן סובלות בשיעור גבוה פי כמה מביימים רגילים. נשים גם ממשיכות להיכנס להריון וללדת בתופת הזו. יש שיגידו שזה הוכחה לחיות ולרצון לחיות, והתקווה שכל הזמן הנה הסיוט יפסק. אני קצת חשדנית לגבי הנימוק הזה, או משערת שהוא לא תופס לגבי כולם. הנכון יותר הוא שאין אמצעי מניעה, ושאינן דרישה חברתית, תרבותית ודתית פומבית מגברים להתאפק. וכך נשים מוצאות עצמן בהריון בתוך הגהנום בידעה שהתינוק שלהן סובל מתת תזונה עוד לפני לדתו. כל זה על קצה המזלג.